

Udvikling eller afvikling af det kommunale materialevalg?

Af Helle Rahbek, Masterstuderende

Hvor er fremtidens materialevalg på vej hen? Hvad gør de enkelte skolebiblioteker omkring materialevalget i en tid efter den store kommunalreform, hvor der skal ske en serviceharmonisering? Skolebibliotekerne i Gentofte og Herning kommune afholdt som kulminationen på en projektmodning i januar 2007 et seminar på Sixtus, der skulle lede frem til det projekt, man netop har søgt udviklingspuljen i biblioteksstyrelsen om tilskud til.

Projektet har fået titlen: "Materialevalg med pincet eller skovl?" I "SKOLEBIBLIOTEKET" nr. 2 2007 beskrev redaktør Bent Rasmussen, hvorledes seminaret var forløbet. Som skolebibliotekar i Herning kommune, pædagogisk konsulent ved Center for Undervisningsmidler og masterstuderende i børnelitteratur ved DPU følger jeg projektet både på sidenlinjen og som aktiv medspiller i afprøvelsen og udviklingen.

Projekt: "Materialevalg med pincet eller skovl?"

På baggrund af projektmodningsforløbet vil de næste to års arbejde, på skolebiblioteksområdet i Gentofte og Herning kommune, gå ud på at forsøge at udvikle og kvalificere:

- ◆ Et samarbejde på konsulent- og projektledelsesniveau, hvor der udarbejdes kriterier for hvilke materialer der tages til gennemsyn + generel sparring på projektet.
- ◆ Det kommunale materialevalg – den løbende opdatering af basissamlingen.
- ◆ Den brede undervisningsmiddelforsyning til skolens undervisning.
- ◆ Evaluering i forhold til målsætningen.

Lokalt forsøg i Herning

I forbindelse med projektet kører Herning kommune i indeværende år et lokalt forsøg omkring materialevalget. 4 kommuner er blevet slået sammen til én, og der skal ske en serviceharmonisering også på skolebiblioteksområdet. Det er besluttet, at skolebiblioteksfunktionerne og medievejlederfunktionerne på skolen fremover skal udføres i et formaliseret samarbejde omkring Det Pædagogiske Læringscenter. Læringscenteret er det forum på hver skole, der varetager rådgivning og vejledning af såvel elever som lærere om undervisningsmidler og muligheder. Det kommunale materialevalg er vejledende og går ud på at indkøbe materialer til basissamlingen på skolen. Hvad der udover indkøbes af classesæt mv. besluttes på den enkelte skole. Flere steder foregår disse indkøb i samråd med de fagudvalg, der findes. Dette område er også et af dem, der skal forsøges udviklet i projektet mellem Gentofte og Herning Kommuner.

Hvad gjorde vi før?

De fire kommuner der nu er slået sammen til Herning Kommune, har hver især haft traditioner og rutiner omkring deres kommunale materialevalg inden sammenlægningen. Alle har dog haft tradition for at mødes med kolleger fra de andre skoler til et kommunalt materialevalgsmøde, hvor nye materialer er blevet diskuteret. I

den gamle Herning kommune mødtes de materialeansvarlige fra hver skole hver 14. dag. Inden mødet havde skolebibliotekarerne udarbejdet lokale anmeldelser på de bøger, der var bestilt hjem til gennemsyn af skolebibliotekskonsulenten. Anmeldelserne blev lagt på nettet, så alle kunne orientere sig i dem. De øvrige tre kommuner havde også mulighed at se både gennemsynsbøgerne og de lokale anmeldelser, som Herning kommune havde, idet bøgerne og anmeldelserne befandt sig på Center for Undervisningsmidler (CFU) inden de blev returneret til skolebibliotekskontoret. CFU var mødested for alle fire kommuners materialeansvarlige på skolebibliotekerne. Fælles for de fire kommuner er også, at alle har haft adgang til lektørbasen på netpunkt, så man kunne orientere sig om de materialer, der ikke var bestilt hjem til gennemsyn.

Hvordan afprøves materialevalget nu?

Efter kommunesammenlægningen er Herning kommune blevet udvidet med et betydeligt antal små skoler, således at 16 af de 37 folkeskoler kun har elever fra 0-6.klasse med deraf følgende få midler og timer til skolebiblioteksbehandling, da tildelingsnøglen er rent elevtalsafhængig. Det gør det derfor yderst interessant at følge, hvordan man kan udvikle et mere ensartet skolebiblioteksvæsen, når der er så forskellige økonomiske rammer og timer til rådighed. Man kan endda gå så vidt og spørge: "Kan det overhovedet lade sig gøre at ensrette og serviceharmonisere?"

Bliver det afvikling i stedet for udvikling af materialevalget og et opgør med det som af mange opfattes som en væsentlig del af skolebibliotekaridentiteten nemlig materialeindsigt og indkøbsansvar? Jeg tror næppe, at det bliver resultatet, men det er absolut noget af det mange skolebibliotekarer er bange for her i opstarten af projektet.

Målet for det lokale projekt kan opstilles i følgende 6 hovedoverskrifter, der er opstillet af skolebibliotekskonsulent i Herning Kommune på baggrund af projektmodningsseminaret

- ◆ At rationalisere bogindkøbet
 - ◆ At fastholde og udvikle kvaliteten
 - ◆ At kvalificere formidlingen
 - ◆ At udarbejde kriterier for indkøb
 - ◆ At synliggøre indkøbskriterierne
 - ◆ At vedligeholde samlingen kvalificeret
- Planlægnings- og koordineringsgruppen består af personer fra såvel store skoler som små. Der er også taget hensyn til at både nye og gamle kommuner er repræsenteret. Endvidere deltager også

skolebibliotekskonsulent i Herning Kommune Anne Helen Hvelplund. På baggrund af de udsagn der kom på projektmodningsseminaret og arbejdet i gruppen fremlagde Anne Helen Hvelplund på det første store materialevalgsmøde i august 2007 et forslag til hvordan materialevalget skal afprøves i indeværende skoleår.

Skolerne er blevet inddelt i 7 grupper, opdelt efter skolestørrelse og tils dels geografisk betinget. Grupperne mødes hver 5-6 uge forskellige steder. De grupper der har adgang til at se gennemsyns-bøgerne mødes dog hver gang på Center for Undervisningsmidler.

Efter drøftelsen på materialevalgsmøderne er det så op til den enkelte skole, hvordan de beslutter sig for, hvad der skal indkøbes. Nogle skolebibliotekarer skal tilbage til skolen og holde møde med de andre på det pædagogiske læringscenter, inden de beslutter sig, mens andre selv tager beslutningen efter mødet i gruppen.

Materialevalget foregår elektronisk, og styrer alle materialevalgets processer, der omfatter, hjemtagelse af gennemsynseksemplarer, tildeling af bøger til anmeldelse, indskrivning og læsning af anmeldelser, samlet bestilling hos boghandleren og økonomien.

Grupperne skal hver især forsøge at indkøbe det første halvårs materialer ud fra følgende forskrift:

Gruppe 1	Læser lektøruddtalelser			Mødes på skolerne	Diskuterer indkøb i relation til kriterierne fra de enkelte skoler
Gruppe 2	Læser lektøruddtalelser	Tilsendes gennemsyns-eksemplarer og laver lokale anmeldelser	Kommenterer i relation til lektør og bogens signalværdi	Ser alle gennemsyns-bøgerne	Diskuterer uenighed med lektører + Diskuterer indkøb i relation til kriterierne fra de enkelte skoler
Gruppe 3	Læser lektøruddtalelser	Tilsendes gennemsyns-eksemplarer og laver lokale anmeldelser	Kommenter i relation til lektør	Returnerer bogen til skolebibliotekskontoret	
Gruppe 4	Læser lektøruddtalelser			Ser gennemsyns-bøgerne men ser ikke de lokale anmeldelser	
Gruppe 5	Læser lektøruddtalelser		Læser de lokale anmeldelser		Indkøber til gruppe 7
Gruppe 6	Læser lektøruddtalelser		Læser de lokale anmeldelser		
Gruppe 7	Udarbejder indkøbsprofil				

Alle skoler er endvidere blevet bedt om at udarbejde en materialevalgsprofil for deres skole.

Da ovenstående model blev fremlagt vakte den en del furor. Nogle kolleger følte, at det de skal afprøve er et indgreb i deres frihed og økonomiske råderum som skolebibliotekarer. Mest tydelige og markante var kommentarerne naturligvis fra de to grupper som henholdsvis ikke selv skal købe ind, og dem som skal købe ind for andre skoler. Som skolebibliotekarerne i gruppe 5 og 7 fremførte er det netop vigtigt for dem selv at få lov til at indkøbe de bøger, de har brug for til deres skole, når de ikke har særligt stort økonomisk råderum. En begrundelse er også at det er vigtigt at købe ind efter egen skoles behov. Den enkelte skole skal selv have lov til at vurdere, hvorvidt der er brug for en billedbog, en fagbog eller 2-3 letlæsningsbøger, hvilket er det der ca. er råd til pr. uge. Med et begrænset budget er der ikke plads til mange "fejl køb". En anden anke var at, hvordan skulle kollegerne i gruppe 5, der skulle foretage indkøbene, vide hvad skolernes i gruppe 7s materialebestand var/er uden at skulle bruge en del tid på at søge på nettet i skolernes materiale bestand. Det er faktisk endt med at de i gruppe 5 og 7, efter samråd med deres skoleledere har besluttet, at de ikke vil afprøve det forslag der ligger i modellen. En sammenligning mellem tidligere indkøbslister viste også, at de absolut ikke indkøbte samme type materialer. I stedet mødes de med jævne mellemrum, og diskuterer deres indkøb samt udarbejder materialeprofiler.

For at få et så nuanceret billede, af hvordan materialevalgs situationen er pt., har jeg udarbejdet et spørgeskema til mine kolleger rundt på skolebibliotekerne. Jeg har bl.a. spurgt om hvilke positive/negative ting de oplever ved den måde de skal indkøbe materialer på nu? En sammenfatning af svarene,

hvor repræsentanter fra alle 7 grupper har reflekteret på skemaet viser nogle forholdsvis ens holdninger: Alle er enige om, at de mødes for sjældent. Der bliver en stor mængde bøger, der skal drøftes, og det kræver megen tid at sætte sig ind i lektørdtalelserne. De grupper, der ikke ser bøgerne fra gennemsynssamlingen, savner dette, og det bevirker, at de, efter deres egne udsagn, kun indkøber "sikre" materialer som de kender noget til på forhånd. Da forside og illustrationer i dag betyder rigtigt meget for om bogen kan "sælges" til børnene betyder det også, at det er meget svært at indkøbe udelukkende ud fra lektørdtalelserne. Det kan man jo blive noget bekymret over, da det ikke bliver nemt for nye forfattere at gøre sig gældende her, medmindre skolebibliotekarerne har set eller hørt om bogen andetsteds fra. Ligeledes kan billedbøgerne gå en meget svær tid i møde. Langt de fleste er enige om, at det er en fordel at sidde i grupper med folk fra samme type/størrelse skoler. Det giver en god faglig drøftelse omkring valg af bøger og argumenter for og imod forskellige typer bøger og andre materialer.

Kameler der skal sluges

Når man vælger at kigge på materialevalget og få de mange skoler til at spille sammen om en fælles strategi, er der naturligvis nogle kameler, der må sluges. Viden, holdninger, selvforståelse og interesser hos den enkelte skolebibliotekar spiller en stor rolle i forbindelse med materialeindkøbet. Vi bevæger os på et følsomt område. Det har altid været en tradition for, at den enkelte skolebibliotekar bedst vidste, hvad man havde brug for på sin egen skole. Det er hende, der ved, hvilken kontekst bøgerne skal formidles i, hvordan materialebestanden ser ud, hvad der "sælger" osv. Når man går fra, at alle materialevalgsansvar-

lige skolebibliotekarer har siddet til stormøder omkring materialevalget, til at man nu skal afprøve en helt anden indkøbsstrategi, kræver det både mod til at give slip og vilje til at turde forandringer, også selvom det griber ind i ens faglige stolthed.

Projektet skal midtvejs evalueres i februar, og grupperne skal afprøve andre måder at indkøbe deres materialer på. Det skal blive interessant, at se hvilke materialeprofiler skolerne får udarbejdet, og se om der er en sammenhæng i de materialer, der bliver indkøbt alt efter hvilken model man har afprøvet. Et interview med skolebibliotekskonsulenten i Herning viser dog allerede at der er stor forskel på, hvad skolerne indkøber. Meget få eller rettere næsten ingen titler bliver indkøbt af alle skoler.

Fremtiden

Det bliver spændende at følge hvad fremtiden bringer for materialevalget.

Projektet: "Materialevalg med pincet eller skovl" løber over to år, og skal løbende evalueres.

Herning Kommune arbejder videre i indeværende - og næste skoleår med udviklingen af materialevalget.

Det er et meget spændende område, som det er vigtig at få øget fokus på. Skolebibliotekarerne skal være endnu mere bevidste om, hvilke materialer de vælger og hvorfor. Endvidere skal sammenhængen mellem skolebibliotekssamlingen og skolens øvrige undervisningsmidler synliggøres. Udviklingen af en materialeprofil på skolerne er helt sikkert en af måderne at blive mere bevidstgjort på.

Den kommende evaluering efter det første halve år vil gå ud på at:

- ◆ Opgøre tidsforbruget til materialevalget.
- ◆ Undersøge hvad der bliver indkøbt.
- ◆ Undersøge hvordan de indkøbte

Fortsættes side 14 ... ►

materialer udlånes (undervisning – fritid – lærere – elever)

- ◆ Undersøge hvorvidt indkøbende bliver forskellige når materialevalgshjælpermidlerne er forskellige.
- ◆ Finde ud af om materialevalgsprocessen opleves tilfredsstillende.

Jeg synes, man skal vælge at se udviklingen på materialevalgsområdet som en spændende udfordring, hvor vi sammen udvikler og kvalificerer vores materialeindkøb. Vi har en enestående mulighed for at være med til at påvirke, hvilken retning det kommunale materialevalg skal gå i, så det bliver udvikling og ikke den afvikling som mange frygter.

Det er dog for mig at se svært at ensrette det kommunale materialevalg, når der er 37 skoler med så store forskelle i elevantal og i den økonomi, de har til rådighed.

I det øjeblik hvor man begynder at betragte hele skolevæsenet som en stor fællessamling, åbner det jo igen nye muligheder for at kigge på en eventuel centralisering af materialevalget. Men det er jo en helt anden historie. ■

"SIGTATET"

Tro handler om at åbne øjnene!

"Alle de år i fængslet reddede mit liv. De gjorde mig til den, jeg er. Jeg har ikke noget at være bitter over – bortset fra, at al den læsning i det dårlige lys ødelagde mit syn."

Han ler. Han har svært ved at læse det med småt, men han ser udmærket perspektivet. Han har lært, at tro aldrig handler om at stirre sig blind, men om at åbne øjnene. For alt i verden at åbne øjnene."

Khalil Islam, dømt uretsmæssigt for mordet på Malcolm X, i "Politiken" d. 23. marts 2008)

Litteraturliste

- Christensen, Nina. Én stor familie? Tekstanalysen som udgangspunkt for studier af børnelitteratur i Mørch-Hansen, Anne (red.) (1997) i Børnelitteratur i tiden - om danske børne- og ungdomsbøger i 2000'erne. (2006)Kbh. Høst og Søn's forlag
- Hansen, Stine Reinholdt. Børnelitterær kritik. Om kvalitetskriterier i nyere børnelitteratur. I Nedslag i børnelitteraturforskningen 6.(2005) Roskilde Universitetsforlag.
- Kristensen, Sven Møller, Børnebogen kunstnerisk set i Kristensen, Sven Møller og Ramløv, Preben(red.)(1969) Børne- og ungdomsbøger problemer og analyser (1969) Gyldendals Pædagogiske Bibliotek.
- Larsen, Gert. Materialevalg – lokalt og centralt i Byrialsen, Inger (red.)(1997) m.fl. Hvad skal vi vælge? Ideer til udvikling af skolebibliotektet. Dansk Bibliotekscenter
- Olsen, Henning. Guide til gode spørgeskemaer.(2006) Socialforskningsinstituttet, København
- Sørensen, Karsten. Læring og undervisningsmidler i folkeskolen i Byrialsen, Inger (red.)(1997) m.fl. Hvad skal vi vælge? Ideer til udvikling af skolebibliotektet. Dansk Bibliotekscenter
- Undervisningsministeriet, Folkeskoleafdelingen temahæfte 15 (1996) Skolebiblioteker og undervisningsmidler. Undervisningsministeriets forlag

Artikler

- Bartholdy, Jørgen. Materialevalgspolitik som ramme for profilkøb. Temahæfte: Viden om DBC 1(april 2002)
- Berg, Nanna og Elsgaard, Ricki. Materialevalg under forandring. Bibliotekspressen 13 (2004)
- Boel, Kirsten, Brügge, Mona m.fl. Fra hellige køer til nytænkning – elektronisk materialevalg på Det nordjyske Landsbibliotek. Temahæfte: Viden om DBC 3(oktober 2002).
- Christensen, Carl Erik. En håndsrækning til udviklings- og skolebibliotekskonsulenter. Skolebibliotektet. Nr. 4 (2007)
- Enemærke, Mette og Kristiansson, Michael. Det specialiserede materialesamarbejde. Bibliotekspressen 16 (2004)
- Frandsen, Kirsten. Materialevalget og bibliotekarrollen. Bibliotekspressen 18 (2001)
- Lerche, Anette, Hvem skal stå for bibliotekernes materialevalg? Bibliotekspressen 9 (2004)
- Madsen, Mona. Om materialevalgs-politikker, metoder og møder.... I Biblioteksoverblik nr. 47 (november 1998)
- Pedersen, Sonja og Thygesen, Helle. Materialevalg – nye kriterier, nye muligheder. Skolebiblioteket. Nr. 6 (2006)
- Rasmussen, Bent. Nu skal der ske noget (andet)! Skolebiblioteket nr. 2 (2007)
- Hjemmesider:
 - www.uvm.dk
 - www.emu.dk